

הלכות שבת סימן שיח קלד באור הגולה

מכח חמה; (כא) יאכל בחמה עצמה, כגון לתן ביצה בחמה או לתן ימים בחמה כדי שישמרו, מתוך ד' תבשיל שנתבשל כל-צרכו (כב) *יש בו משום (ח) (כג) בשול (כד) *אם נצטנן. הנה (ט) ויש אומרים דקא אס מצטמק (כה) וקפה לו (רבינו יוחנן ח"א). ואם לא נתבשל כל-צרכו, ונאכלו נתבשל (כו) כמאכל כן-דרוסאי, *שניך בו בשול (כו) *אפלו בעודו רותח. (כח) והני מלי שיש בו בשול אחר בשול, בתבשיל שיש בו (כט) מרק, (ל) *אכל דבר (לא) שנתבשל בכר (לב) והוא גבש, (לג) מתוך (י) לשורותו בחמין בשבת. ואם הוא דבר גבש שלא נתבשל מלפני השבת, *אין שורין (לד) אותו בחמין בשבת, כמאמר בגין חתולא דרבי אבהו ט שם בשבת

באר היטב

חמי טבריא, אבל מע"ש מר, ולהפך בתוכו אסור, כמ"ש סימן שכו ס"ג: (ח) בשול. והני ידע, שקל דינים האסורים משום בשול, אפלו לתן על הכירה או הפנור קדם הסק אסור, כמ"ש ס"י

משנה ברורה

(כה) וגלגלה בשבת על-גבי חול החם כדי שתצלה, נמי אסור, דגננה אטו תולדת האור, (כו) וצליה אסור לצלות ביצה על גג רותח מחמה. המבשל בחמי טבריא (ס) פטור מחטאת, דהוי כחולדת חמה⁽³⁷⁾, (מח) אבל חב מכת מרדות, דאסור יש בנה, (כט) הלכך אסור להעמיד מאכל על-גבי חמי טבריא בשבת, אבל להשהות עליה מערב-שבת מת, והלויית בחוכן אסור משום הטמנה בדבר המוסיף הבל, כמו שכתוב סימן שכו סעיף ג: (כא) אבל בחמה עצמה, ולא גנרין אטו אור, (ל) דחמה באור לא מחליף: ד' (כב) יש בו וכו', וכל דינים האסורים משום בשול, (לב) אפלו לתן על הכירה או הפנור קדם הסק אסור⁽³⁸⁾, כמ"ש שכתוב סימן רג: (כג) בשול. וצליה אסור (לג) מן התורה להיית המבשיל הנה בשבת במקום חם (לג) שהיה סולדת בו, ולצרב אותו בתבשיל רותח בכלי שני יש להקל⁽³⁹⁾ [אחרונים]: (כד) אם נצטנן. הני שאין היה סולדת בו, אף שהוא קצת חם עדין; (לד) אבל אם היה סולדת בו, אף שנצטנן מרתיחתו, לא שניך בו בשול עוד, דבכלל רותח הוא ואין בשול אחר בשול [ונדקא לענין להחזירו לפנור כשהוא גרוף מן החמלים או שהם צמודים, אבל להחזירו כשאינו גרוף, וכל-שכן על האש ממש, אסור להחזירו לכלי עלמא אפלו רותח גמור, וכדלעיל ברנ"א]. וכל זה הוא דעת המחבר, אבל הרמ"א לקמן בסעיף טו בהג"ה כתב, דכל זמן שלא נצטנן לגמרי נהגו להקל, (לה) דאין בו משום בשול, ועין שם: (כה) וקפה לו. אבל אם מצטמק ורע לו, מתוך להניח סמיו למדורה אפלו במקום שהיה סולדת בו, ועין בפ"ח שפסק בסבא הראשונה דאין חלוק בנה, וכן משמע (לו) בבאור הגר"א: (כו) כמאכל כן-דרוסאי. והוא הדין יורה, עד שצמיר בשול⁽⁴⁰⁾, שניך בו בשול (לו) מן התורה: (כז) אפלו בעודו רותח. ופשוט דאפלו על-ידי אי-יהודי אסור לגמר הבשול. (לח) ונדקא דבדצבד אין לאסור המבשיל, ויש לסמוך על הפוסקים שסוברים דכין שנתבשל כמאכל כן-דרוסאי שוב אין צורך להגמר הבשול. ונצטנן, ביטל מנפח שם בשולו הראשון⁽⁴¹⁾: (ל) אבל דבר וכו'. הנינו שניך בשול בכל גווא: (כט) מרק. דבדבר לח, מין שאזיל חמימותו ונצטנן, ביטל מנפח שם בשולו הראשון⁽⁴²⁾: (ל) אבל דבר וכו'. הנינו שנתבשל כל-צרכו: (לא) שנתבשל בכר. דקא שנתבשל, אבל אם לא נתבשל אלא נשנה מערב-שבת בכלי ראשון שהיה סולדת בו, (מ) אסור לשורותו בחמין שהיה סולדת בהן בשבת, (מא) דאף-על-גב דאין כאן תוספת בשול, מכל מקום כל זמן שלא נתבשל ממש אלא היה בכלי ראשון נתוסף בו קצת בשול קשמיניו פ"ע שני בחמין. (מב) ויש מקלין בדבר. ודעת הפרי-מגדים, דהמקלין מרי בדבר שדרכו וטבעו קל להגמר בשולו אף בכלי ראשון שהוסר מן האש, אבל דבר שאין דרכו להתבשל לגמרי בכלי ראשון, לכלי עלמא אסור, (מג) נטוב להחמיר בכל גווא, עין שם. (מד) וכל זה לענין לשורותו בכלי ראשון, אבל לשורותו בכלי שני אף שהיה סולדת בו יש להקל בכל גווא, מין שבערב-שבת נשנה בחמין שהיה סולדת בהן: (לב) והוא גבש. ודעה לומר, שהריקו המרק ממנו⁽⁴³⁾: (לג) מתוך לשורותו. אפלו (מח) בכלי ראשון רותח כדי שיהיה נמוח שם ויהיה דבר לח, דאין בשול אחר בשול, אבל לא יתנו (מו) לכלי ראשון שעומד על-גבי האש: (לד) אותו בחמין. שהיה סולדת בהן. (מו) ואפלו אם לא ניהו שם עד שיהיה נמוח, ואפלו בכלי שני, נמי אסור לשורותו.

שער הציון

דבא פתרא דמימי חיי ודקריי קריי (גרש"א ש"ס). עוד כתב, דתולדת חמה מתוך למטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל⁽³⁶⁾: (לס) מגן-אברקס: (לו) מגן אברקס וחוספת-שבת, וכן משמע בחידושי רבי עקיבא אינר: (ס) דבב"ס: (מ) גפא מ צמוד ב: (לט) מגן-אברקס בשם הר"י: (ל) רש"י: (לב) מגן אברקס: (לג) בן מושע ברא"ש: (לד) מוכח מבית-דוסף שהוכחא מגן-אברקס: (לה) אבל כל זה בשאינו על האש ממש, וכמו שכתבתי מתחלה, ולא צריך מויתב גמור: (לו) שהוכחא כמאמר דאין חלוק, קלא פטו שמצדד להורות בהש"א אומרים: (לז) בן מושע בבאור הגר"א וכן מוכח ברמב"ם פרק ט הלכה ג: (לח) עין באור הלכה: (לט) מבאר בפוסקים: (מ) בית-דוסף בשם רב הפוסקים: (מא) לבישור-שני: (מב) ברמב"ם. אף השלחן-ערוך אינו סובר בן: (מג) מגן-אברקס: (מד) אלהי רבה ותוספת-שבת ופרי-מגדים: (מה) מגן-אברקס וש"א: (מו) אלהי רבה, מפני דלש מחמירין דעל האש יש בשול אחר בשול⁽⁴⁴⁾, ועוד, דיש בנה משום חשש תורה, וכדלעיל בסימן רג במגן-אברקס סעיף-קטן לו: (מו) אחרונים:

שער הציון

דבא פתרא דמימי חיי ודקריי קריי (גרש"א ש"ס). עוד כתב, דתולדת חמה מתוך למטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל⁽³⁶⁾: (לס) מגן-אברקס: (לו) מגן אברקס וחוספת-שבת, וכן משמע בחידושי רבי עקיבא אינר: (ס) דבב"ס: (מ) גפא מ צמוד ב: (לט) מגן-אברקס בשם הר"י: (ל) רש"י: (לב) מגן אברקס: (לג) בן מושע ברא"ש: (לד) מוכח מבית-דוסף שהוכחא מגן-אברקס: (לה) אבל כל זה בשאינו על האש ממש, וכמו שכתבתי מתחלה, ולא צריך מויתב גמור: (לו) שהוכחא כמאמר דאין חלוק, קלא פטו שמצדד להורות בהש"א אומרים: (לז) בן מושע בבאור הגר"א וכן מוכח ברמב"ם פרק ט הלכה ג: (לח) עין באור הלכה: (לט) מבאר בפוסקים: (מ) בית-דוסף בשם רב הפוסקים: (מא) לבישור-שני: (מב) ברמב"ם. אף השלחן-ערוך אינו סובר בן: (מג) מגן-אברקס: (מד) אלהי רבה ותוספת-שבת ופרי-מגדים: (מה) מגן-אברקס וש"א: (מו) אלהי רבה, מפני דלש מחמירין דעל האש יש בשול אחר בשול⁽⁴⁴⁾, ועוד, דיש בנה משום חשש תורה, וכדלעיל בסימן רג במגן-אברקס סעיף-קטן לו: (מו) אחרונים:

פאר הייט

אסיר לשרותו בחמץ בשבת, וטוב להחמיר אם תיד סולת בחמץ, מ"א: (יא) קנדיחים. הנה שמעון עלי מפלי שני, אבל אסיר לשרותו אפלו בכלי שני דמחזי כמבשל, ב"ח. ולי' לתבלין בס"ט, והבלין עשוי למחך הקדירה

מזשנה פרורה

ראשונים יקראו בקדא שיטתא, דער שגמור בשולו פלוצרן יט בן מישים בשולו, והוא ספר התורה והסמ"ג והספ"ק ונקתה מילולי שכתבה לשעבר שלא יוסיף כסוי משתחשך על הקדמה שלא נגמר בשולה כל יציבה ספני שמהר בשולה עלידי זה, ותעתיקם חטור ושלח וצירוף לליל בסימן ג' שער ד, ועל ידך סביבא לחי ויש בזה אסור דאורייתא, דאם אין בו אסור דאורייתא יהא משר לנפיק, וכמו שכתב בבית יוסף בסימן זה, וכן משמע מפרשי האג"א שכתב שם חסידם מהא דמינס, אלמא סביבא לא דיש שיהא אסור דאורייתא ואף קצת קשה על הראשון שפרק פהו ט'מין בתלמודו, שהענין גמין הדין שלא יוסף ספני, אף דהיא בעצמו בכינה לא דחתה מטר בשנתבשל פמאלא בן דריסאי, ויש לישב, ודרכי איתם רח לענין פרות אצל לא לענין קדמה נפא, אצל על יתר הפוסקים תפיל לא נוכל לישב זה, דהם כתבו בתקניא על הקדמה, ע"ש, וכן לדעת רש"י על פרקו דסביבא לא גמין דיש בזה משום בשול, עין פ"א ש' פרק פירה סימן י' בקרבן נתקבל שם, היצא מוקדמו, ונתקבצים ורש"י ודקדקוה והסמ"ג והספ"ק והגהת פנימו ואור ורע ודרכי"א ויטאר, כלם סוכרים ויש בזה משום בשול, וצ"ל אין לזוז למעשה מפסק השלשון פירוק, ובפרט דהוא דאורייתא, וקאי מלוק בראה ודוכריס אם תהיו השגאל הקדמה בעקום ס' דמיו לאורי גורו ודאי לאו הכי אסור משהו חסידים לכלי שלמא, ובנין בסימן ג'גו, אין לאסר תפכיל בדיצבה, וכו' ושתה הפרד מגדים בספי קטן ^(א'), לכל שיש ספק פלגתא אי תר בשול אין לאסר בזה בריצב: * חזן וכו', עין משנה ברורה מה שכתבתי בשם חס"י, ואף דיש לוט דכונה חס"י לאסר בחסין הוא ודקא אם מלח הרבה שאינו יכול לאכל בלי דקדח בחסין, מן סמכה לענין מלח חסין שאינו אצל בלי דחתה בחסין, ומבאר דבר ש"י, מבל ממוס אם תלך, דמסין דכיוי דרסמטע מלח מלחא ממוס דמנינא שדוכא ברייתא'ס שומר ליהויה פזוני, שם ולא ידע

אָלע אַרץ בלאַ נדחת חסין בקבאר שם, וְאֵלֶּה הָיוּ אֵינוֹ כְּתוּב אֶלֶּם בְּכוּנוֹ לִפְיָהּ
לְהַלֵּל לְעֵינֵי דָג מִלֹּחַ שֶׁבְּקוֹמָנוּ וְשֶׁבְּקִרְיָנוּ: אַחֵר, דְּלִפְעָמִים הוּא מִשָּׁל שֵׁנָה
וְעַל יָדֵהּ שֶׁהוּא רַב שְׂתָהּ נִקְרָא בְּלִשׁוֹן טוֹיָנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב בְּסֵפֶר שְׁלֹחַן עֲצִיזִישִׁים
לְהַלֵּל לְהַדְרִיחוֹ אֶף בְּחִמְיוֹ, וְכֵמוֹ שֶׁבְּאֵר הָאֵלֶּה רָבָה בְּשֵׁם הַפְּרִישה וְהַחֲסִפֹּת שִׁבְתָּ, וְ
בְנוֹ חַד הַכְרֵעֵי כֵן, הִרְבָּה רֵאשׁוֹנִים מִפְּרָשֵׁי קוֹדֶלִים הוּא טוֹיָנָה: וְרָאוּנוּ לֵכַל הַחֲדוּר
לִפְלִס כְּרָבִיב בְּקִרְיָהּ דְּהֵיא טוֹיָנָה וְרָאָה דְּרִשִׁי כְּעֵצָמוֹ בְּפִקֵּךְ חֲכִית עֲבֵב דְּהֵיא שֵׁם דָּג
נֶאֱסָל, וְאִם־כֵּן אֵין זֶה טוֹיָנָה, וְהָלַךְ עַל שְׂרֵת שְׂאֵמְרֵי חֲנוּל שֶׁנֶּאֱבָל הִי מִמַּחַם מַלְחָה
מִסְּפָקָה לֵב בְּתוֹת, מִי הִיא מִמְלֶכֶת שָׁמַיִם וְכִשְׁפֵּי דְּהוּא מִפְּרָבִיב בְּעִרְוֹת, וְהִרְבָּה־סֵפֶר
קְדוּמָה בֵּין רֵאשׁוֹנִים בְּפִרְשֵׁי קוֹדֶלִים, וְהֵיכַל לְבָרוּת הַלְלוּתִי בְּעֵצָה חֲכִית מִפְּרָבִיב
מִשׁוֹם בְּשִׁיל: וְעַל לְחַרְץ, כְּמוֹ שֶׁאֵר דְּרָבִים שֶׁנֶּאֱבָלִין כְּמוֹת שְׁחֵן חֲיוֹן וְאֵלֶּה רַבֵּי
לְהוֹ לְחַוִּל דְּבִקְדוּתָהּ מִרְבָּת בְּחִמְיוֹ נִבְרָךְ בְּשִׁלְחַן וְנִשְׁמַחְתּוּ לֶאֱכִילָהּ כְּמוֹ בְּבִשּׁוֹל גְּמוּרָה
* קוֹדֶלִים הַאֲסֻפִּין וְכו' . וְלֹא נִדְרָא אִלּוּ, דְּהוּא הִרִין לְכַל בִּיצֵאָה בְּהַ דְּבִר דִּק וְדִק בִּינִי
יִסְרָף, וְכֵן כָּתֵב בְּאֵלֶּה רָבָה בְּשֵׁם הַפְּרִישה וְהַחֲסִפֹּת שִׁבְתָּ וּבִסְפֵר מִגְשֵׁי־יִלְחָם יִשְׂרָאֵל
דְּתָהּ, חֲיוֹבִיב הוּא מִשׁוֹם מִכָּה בְּפִשְׁטִי, וּמִשׁוֹם זֶה מִקְשֶׁה עַל הַבֵּית יוֹסֵף וְהַפְּרָדִס דְּאֵמֶר
דְּחִיבִיב הוּא מִשׁוֹם מִכָּה בְּפִשְׁטִי, אַבְל בְּאֵמֶת לֹא נִהְיָה דְּבִר זֶה כִּלְלִי, וְכִבְר תַּפְשֵׁי
שְׂאֵמֶי אֵין לֹא חִיבֻהוּ שֵׁם מִשׁוֹם מִכָּה בְּפִשְׁטִי, אֶלֶם וְרָאָה הַכָּאֵלֹו הַקְּנִיָּים לֹא שִׁיךְ מִכָּה
לְהִיָּא בְּדִף לֹא עֲצוּדָה אִם בְּטִנְיָה, דְּאֵמֶר שֵׁם רַב יוֹסֵף: וְקִלְקַל בְּהִפְצִיָּה חֲכִית בְּחִמְיוֹ, וְעַל זֶה
הִיא גְּמֹר מִלִּאכְתָּן, אֶלֶּמֶת דְּכֹהֵת חִיבָא גְּמִי מִשׁוֹם מִכָּשֵׁל, וְטַמְלִיךְ דְּרוּקָא חֲסִיָּה, וְכֵן לֹא
שִׁמְעִים מִשְׁמַע לְהִיָּא לְחִיבָא דְּרוּקָא בְּחִמְיוֹ וּמִשְׁמֵם מִכָּשֵׁל, וְגַם לְרַעֲשֵׁם בְּשִׁיל מִלְּבָשֵׁת
מִשׁוֹם מִכָּשֵׁל נִהְיָבוּ מִשׁוֹם מִכָּה בְּפִשְׁטִי, אִם־כֵּן אִמָּאִי אִמֶּר שֵׁם בִּגְמִיָּה דְּכִיבָּה שִׁעֲלָה
בְּפִשְׁטִי? וְעוֹד, אִמָּאִי אִמֶּר שֵׁם בְּדִף כְּהֵר, וְהִיבָא לְקֵטֵן בְּסִיטֹן שְׂכֵד: שְׂוִיָּה אֶלֶּם מִשְׁרֵ
אִלּוּ שֵׁל אֶבֶל לֹא שִׁיךְ שֵׁם מִכָּה בְּפִשְׁטִי, וְהָהָה הַפְּרִיטְגָנִים חוֹלָה עֲצָמֵי בְּסֵפֶר הַפְּרָדִס
וְרָאָה שֶׁהוּא, וְחֵל הַפְּרָדִס כְּעֵצָמוֹ כּוֹהֵב דְּבִעֵינֵי קִרְיָה, וְגַם שֵׁי כּוֹהֵב אִרְיוֹת דְּרָבִים בְּבִאיוֹ
דְּבִר שְׂאֵין כּוֹל לֶאֱכֹל כְּלִי תְּהִיָּה דְּחִיבִיב הוּא מִשׁוֹם מִכָּה בְּפִשְׁטִי, וְהַקְשֵׁה בְּעֵצָמוֹ
וְקוֹדֶלִים הַאֲסֻפִּין הֵיךְ יִכּוֹל לֶאֱכֹל מִתְחִלָּה עַל־יְדֵי הַחֵסֶק, לֵכֵן לֹא נִזְכַּר לְחִיבֵי אַחֲרָפֶה
שֶׁנֶּאֱבָל עַל־יְדֵי חֵסֶק, כְּדֹאִימָא בְּרִישֵׁי טָרִי, וְכֵמוֹ כְּאוֹר נְרִיצֵי עֲמִילִים לִשְׁחֵן
בְּפִשְׁטִי, הוּא הִרִין לְכַל דְּבִר שְׂאֵמֶי כִּיבֹל אֶלֶּמֶת מִלְּחָא אִם לְשִׁרְתָּה דְּבִר קִשָּׁה, וְעַל זֶה
בְּבִאיוֹ הִגְרָא שֶׁשֵּׁעֵם אֶבֶל דְּרָבִי רַחוּ לְשִׁירְתָּהּ, וְעַל זֶה מִדְּרָבִינֵי, וְעַל זֶה מִכָּה בְּפִשְׁטִי דְּכִבְרָה
לְמַעֲלָה, וְעַל־כֵּן אֵין לְחִסְמִי בְּהַדְרָחָה עֲלֵינוּ כְּשׁוֹם גְּזָאָה, כֵּן נִרְאָה לְעִמְיָה דְּבִישֵׁי בְּעוֹר הַשֵּׁם

שער הציון

הלכות שבת סימן שיה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לד]

ללא מקוץ קמבשל⁽⁴⁵⁾.

ואבקת חלב [העשויה למאכל תינוקות] דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם פכ"ג אות ב), שיש לחדש שנעשית קלת בישול ביותר, ואין להכנינה במים חמים אלא בפושרים [כחום הרוק], ולאחר שתיהפך כל האבקה למשקה גמור, מותר לערות עליה מים חמים מכלי שני, כמבואר במשנ"ב (ס"ק לה). וראה מה שכתב בשו"ע פ"ח סכ"ג ובה"ע סג.

אמנם, החו"א כתב (א"ח סי' נח ס"ק ט), שמותר לערות מכלי שני על גבי אבקות הנמסות במים.

[ביה"ל ד"ה והחתון]

דענן מכה בפטיש פכ"ב אכל הוא דבר חדש שלא נמצא בפוסקים, ואדרבה יש פקח קתורת ל⁽⁴⁹⁾.

(49) וכן לעשות מי סודה על ידי הכנסת חמצן למבשר הסודה בשבת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פכ"ז תשובה יד) שמותר, מפני שאין איסור מכה בפטיש באוכלין, וכן כתב בספר שביתת השבת (מלאכת מבשל ס"ק כז) שהחתם סופר התיר לעשות מי סודה בשבת. ובשו"ת רב פעלים (ח"א א"ח סי' יח) כתב, שאף אם יש איסור מכה בפטיש באוכלין [וכן דעתו, שם ח"ב סי' נב], מ"מ לא נאסר לעשות מי סודה, כיון שהיו המים ראויים לשתיה לפני הכנסת הסודה, ולא נאסר לתקן אלא מאכל שאינו ראוי לאכילה [כדעת הנשמות אדם שהזכיר הביה"ל]. וכן דעת הגר"ש אריעברך (שש"כ פי"א הע' קלג), שמותר לעשות מי סודה בשבת. [וראה שביתת השבת מעשה חושב דיני מלאכה שאינה לקיום אות ג בשם המהר"ל דיסקין, ובשו"ת אמרי בינה א"ח מפתחות והשמטות לדיני שבת סי' כא]. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' לג) כתב שלכתחילה יעשה כן לפני שבת, ובדיעבד אם לא היה יכול להכניס מערב שבת מותר להכניס בשבת. ואם שייך בעשיית מי סודה איסור מוליד, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' שכ ס"ק לה).

וכן לענין עשיית צנימים בשבת, כתב בשו"ת אור לציון (שם פ"ל תשובה ו) שאין איסור משום מכה בפטיש כפי שכתב בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' נב). מפני שאנו נוקטים להלכה שאין תיקון מנא באוכלין, אלא איסורו הוא משום שדומה הדבר לצלייה אחר בישול. [וראה מה שכתבנו במשנ"ב להלן (ס"ק מא)].

וכן הכנת מאכל הנקרא ג'לי, על ידי עירוב מים רותחים באבקה והכנסת התערובת למקרר כדי שתתקשה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' מא) שאין לאסור משום מכה בפטיש, כיון שלהלכה אין מכה בפטיש באוכלין, ואף לסוברים שיש איסור מכה בפטיש באוכלין, מ"מ אין איסור זה שייך בדבר הנגמר מאליו שלא בשעת מעשה התיקון [אלא שכתב שאין לעשות כן לכתחילה, משום איסור נולד, כמבואר במשנ"ב להלן (ס"ק קה)]. והוסיף, שמטעם זה, גם הכנת תמצית פטל בשבת על ידי עירוב מים רותחים עם תמצית טעם וצבע וסוכר, מותרת מן הדין כיון שאין איסור מכה בפטיש באוכלין, ומ"מ כדאי לחדר לעשותה מערב שבת, כיון שפעולה והכנה פעולה גדולה היא. ואף אם מכין הוא תמצית זו בשבת, לא יכין אלא כמות מועטת [ובשינוי קל, משום איסור צובע].

ולעשר פירות בשבת, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' לח) שאין זה שייך לדין מכה בפטיש באוכלין, כיון שאינו מכין את המאכל לאכילה, אלא רק מסיר ממנו את האיסור.

[משנ"ב ס"ק לו]

אָבֵל בְּצוּנָה מְתָר לְהַדִּיתוֹ וְאֵף לְשִׁרְתוֹ⁽⁴⁶⁾.

(46) אמנם, בשו"ע לקמן (סי' שיט ס"ח) כתב שאסור לשרות כרשינים במים כדי להסיר מהם את הפסולת שעל גביהם, ויש בזה משום איסור בורר, והעירו הגר"ש אריעברך (שש"כ פי"א הע' יג) ובשונה הלכות (סכ"ד) מדוע מותר להסיר את גרגירי המלח שבדג על ידי הדחתו במים. ובביאור הדבר כתב הגר"ש אריעברך (ח"ג שם), שאולי יסוד ההיתר כשהמלח מונח על גביו הוא כפי שמותר להדיח בשר מהדם שעליו, כמבואר לעיל (ס"ק י). עוד כתב, שיתכן שטעם ההיתר הוא משום שנחשב המלח כקליפת הדג, מפני שאף הוא שומר עליו [והרי מותר להסיר קליפה, כמבואר ברמ"א לקמן (סי' שכא סי"ט)].

[ביה"ל ד"ה אפילו]

אין לאסור הפקשיל בדיעבד, והמו שפ"ב הפרי"מ קדים בדיעבד⁽⁴⁷⁾.

(47) אמנם, בשעה"צ לעיל (סי' רנט ס"ק כד) כתב, שהפמ"ג עצמו התקשה מדוע מקילים בזה בדיעבד, שהרי להלכה נפסק שיש איסור בישול במאכל שאינו מבושל אלא כמאכל בן דרוסאי, ותיירץ בשעה"צ (שם), שהטעם שמקילים בזה הוא מפני שיש דעות שהקלו בעיקר דין זה, וגם אפשר לצרף את דעת הגר"א שמעשה שבת בשוגג אינו נאסר באכילה, וכעין זה כתב בביה"ל להלן (סי"ח ד"ה שנמצא).

[ביה"ל ד"ה קוליס]

דָּבָר דֵּק וְדָךְ בְּיָסָד⁽⁴⁸⁾.

(48) וכן לענין התבלינים הדקים הרגילים בינינו, דעת הגר"ש אריעברך (שש"כ פי"א הע' קנב) שאסור לתיחם בכלי שני, מפני שמתבשלים שם, והסתפק (שבות יצחק בישול פכ"ד אות ג) אם דינם כדבר דק ורך ביותר, שאסור לערות על גביו מכלי שני, ומה שכתב המשנ"ב להלן (ס"ק טז) שמותר לתת תבלין בכלי שני, כתב בספר שביתת השבת (מלאכת מבשל ס"ק ע) שהכוונה לקנמין, ונבביל ושמין.

מאידך, בשו"ת אנרות משה (א"ח ח"ד סי' עד בישול אות יח) מבואר שקפה טחון [שאינו מבושל] הוא בכלל תבלין הנזכר במשנ"ב שם, אלא שכתב שלמעשה יש להחמיר שלא לתיחו אלא בכלי שלישי, ולדעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם), דבר שהוא קשה מטבעו, כקפה וכדו, אינו נחשב כקלי הבישול אף לאחר שנחתך ונעשה דק, כיון שמ"מ לא נעשה רך.

הלכות שבת סימן שיח קלה באור הגולה

(לח) * והוא הדין כל דבר (יג) קשה שאינו ראוי לאכל כלל בלא שריה (לט) דאסור לשרותו בשבת, * דהיינו גמר מלאכה (מחמת מודים): ה * ייש מי שאומר, דדבר שנאסר או נאכל, * שור בשם רבי אליעזר ומקמי מלאכה מלאכה

באר היטב

שקורין טונינא, ט"ז: (יג) קשה. וה"ה דבר מלחם שאין זולין לאכלו כלל בלא שריה, ב"י, ואיתא בגמרא דאם הדין חביב:

באר הלכה

המדיחין דרישא דבבואי מחר אפלו בחמין שהיה סולת בהן, ועל זה קאמר שם במשנה: חזן מילית הלשן וקולסין האספין שהיו חזן היה גמר מלאכה, משמע דאורי באפן אחד, וט"ז ושאר אחרונים לא הזכירו דבר רק ענין, וצריך טעם למה וצריך עיון למעשה: * והוא הדין כל דבר קשה. עין במשנה בריה שהקשה למה צריך לסים דהיינו גמר מלאכה, עין שם. אי נמי יש לומר, דהנהגה מרדכי סובר דענת חקורדי שפרש בסיון שב דהיינו מדיחין חר אפלו בכלי ראשון ולחיי אסור בו שריה, דבכלי שני אפלו שריה, ולחיי קאמר דדבר קשה ששריה מוכחי שיהא ראוי לאכל אסור שריה בו בכל גומא, ואין נקרא מנה בין אלו השני תרצים רק בבאר דבריו, ומבאר הגר"א משמע יותר פשוט הראשון: * דהיינו גמר מלאכה. עין משנה בריה מה שכתבתי אודות בשול הטי"א¹, ועין בסוף הדבור שכתבתי שישן העסע"ס² חצונ לחוף הכוס ששומה בו אחר שער החמין לחובה, ועין בספר בית מאיר שכתב דמכל מקום אין למחול ביד אחרים שנותנים העסע"ס חצונ מקום ואחר כך מזהר מכלי ראשון אף שהוא ד סולת בו, מיון שהוא כבשל: סייה, כל פעל נפש חוש לעצבו שלא לערות מכלי ראשון כל זמן ששרה סולת בו, עין שם, ולכן נעצנו שיטת החמין מקום: * יש מי שאומר וכו' משום בשול. עין מלכה בריה דהיינו דין דיש עלי אחר בשול. ועין בפרימגדים שהביא מקסחים ט"א דלא נתבשל שם בשול הראשון, והלוי טעם דמחר לשרותו בחמין בשבת ורואה לומר, אם עשה עלי אחר בשול בערב שבת [פלאר דבר מבשל, ונראה דהוא הדין לדידה בבשול אחר עלי דמחר בשבת להניחו בלי ריב בתנור אף שיעלה, דלא נתבשל שם עלי ראשון משום, דהא רבנו אליעזר מסיין משנה אסם למדני, אף לעניות דעתי אין דין הפרימגדים מוכרח, דהיינו דמוכח שם דלא נתבשל שם הראשון, הרי שם השני

משנה בריה

ואפלו דבר שעל ידי שריה בעונן נעשה ראוי לאכילה, שכל דבר שאינו אכל מחר לעשותו אכל בשבת, כמו שכתוב בסיון שכתב: (לח) והוא הדין כל דבר קשה. רוצה לומר, דבר שהוא ראוי לאכל חי בלא בשול, אף שהוא נבשל וקשה מאד עד שאינו ראוי לאכל כלל מחמת זה בלא שריה בחמין, דאסור לשרותו. ולכאורה למה צריך הרמ"א לסים דהיינו גמר מלאכה, תפוק לה דכל דבר נבשל שלא נתבשל מבעוד יום אסור לשרותו בחמין בשבת, וכו'?" יש לומר, דר"ציה להשמיטתו דכנה שהוא גמר מלאכה (ג) יש אסור בשריה מדאיתא פ"מ בתרומה מליח הישן, ועין באור הלכה: (לט) דאסור לשרותו. אפלו בכלי שני, (נד) והוא הדין אם הוא דבר שיהיה נעשה ראוי לאכילה על ידי הדחת חמין בפעלמה, גם ההנהגה אסור, וכו' לענין דג מליח. ועתה נבאר דין בשול עלי הטי"א¹, השיך בכמה ענינים לסעיף זה. הנה ט"א בשבת, (נה) פשוט בפוסקים דיש בו משום בשול⁶⁰, ובמודי יש בו אסור סקילה, ובשו"ג חיוב חטאת, ועל כן יש לזהר בו מאד, ובעונותינו הרבים, רבים נכשלים בו ומקלין לעצמן בקלות שאין בהם ממש, ועל כן מוכרח אני לבאר לפניך דהיינו דאסור בזה בעוד השם יתברך: הנה לערות (ו) מכלי ראשון על עלי הטי"א, יש בזה בודאי חשש אב"מלאכה, דקצתא לן דצרי מבישל כדי קליפה, כדלקמן בסעיף י, וכל שכן אם יעמידו אחר כך על הפטור או בתוך הקאכלי⁶¹ עד שיהיה מדי סולת בו, בודאי יבוא לכלי עלמא לידי

אסור סקילה על ידי זה: ואפלו אם קצה לפת את עלי הטי"א לחוף הפלי אחר שיערה החמין לתוכה כדי שיהיה על הפנים שם כלי שני, גם כן אסור, דקאמר לן בסעיף זה דדבר שלא בא בחמין מלפני השבת אין שירן בשבת אפלו בכלי שני⁶², (ס) וכל שכן לפי מה שכתבתי בסעיף זה דיש דברים רבים קלי הבשול שמתבשלים אפלו בכהנה מכלי שני, אפשר דיש בהעלים גם כן חשש אסור דאורייתא אפלו באפן זה, (נז) ועל כן הקפידו האחרונים דיש לערות עליהם מערב שבת ורחמין מכלי ראשון כדי שיעל ידיו יהיה נקרא הטי"א מבישל במקצה, דצרי מבישל כדי קליפה, (נט) ויתפך בעת הצרי את הטי"א היטב בחוף הרוחמים מלמעלה למטה ומלמטה למעלה נ"י יותר טוב שיהיה מבישל ממש על ידי העמה במקום שמתבשל, ואחר כך ירק את העסע"ס לכלי אחר, כדי שישאר עלי הטי"א (ס) ובשים ויהיה מחר לו לערות אחר כך בשבת עליהם מים חמין מכלי ראשון, מיון שכתבתי שריה דבר נבשל דאין לן בסעיף זה דאין בו בשול אחר בשול אפלו אם נעצנו [ואחר כך מחר לו להחזיר גם מי העסע"ס אלו הצוננים לחוף הכלי זה גופא, וכמו שכתבנו לעיל, דדבר לח שנעצנו מחר לו לחוף בחוף כלי שני רותח], (סא) דאם ישאר בו משקה העסע"ס, הרי קומא לן דכלל יש בשול אחר בשול אם נעצנו, אם לא שמי העסע"ס הצוננים הם מבישין שלא יתחממו על ידי הפנים שמערה עליהן למחר. וכן הדין לענין קאנו⁶³, יזהר שלא יערה עליהם מים חמין מכלי ראשון⁶⁴, אם לא שיערה עליהם מאתמול ויהיה את המים מעליהן, והטעם ככל הנפק לעיל ועין בהשובות חתם סופר סימן עד ובפתיחתשובה על אר"חיים. ודע, דאף שהתנו לערות חמין על עלי הטי"א והקאנו⁶⁵ אם נתי עליהם מאתמול מים מכלי ראשון, (סב) אף על פי כן יזהר שלא יעמיד את הטי"א והקאנו⁶⁶ בפטור או בקאכלי⁶⁷ אחר שישפך עליהם מים, דהא אין צרי מבישל רק כדי קליפה, ואס"ן לא נתבשל אמתמול רק כדי קליפה, ועכשיו על ידי העמה בפטור יתבשל לגמרי. והנה אפן זה שכתבנו, אף שאין למחול ביד הנוהגים בו, מפל מקום פתבו האחרונים (סג) עצה המוכחת מזה, דהיינו שישמן העסע"ס מערב שבת לגמרי, שלא יצטרך לערות לתוכו עוד רותחין לקטר בשבת, ולמחר קשיצטרך לערות לשמות (סד) ימן העסע"ס חצונ לחוף הכוס ששומה בו אחר שער החמין חסין לתוכו ונעשה כלי שני⁶⁸; והוא הדין שפטר לתת לחוף הכוס הזה

שער הציון

(נג) אחרונים, וכן משמע בבאר הגר"א: (נד) אחרונים: (נז) הגאון רבי יחזקאל בספרו יצירת הדבש וכמה גדולים בספר עקרי דינים, והפרימגדים בסיון רג ענין קצתן מא ובקשה סקומות, ובספר בגין ציון סימן יז ובקבלת שבת. ובספר נתיבות השלום האריך וקרא לעין שגת אנשים מסתעף בזה: (נז) כל זה כתוב בפרימגדים ובשאר אחרונים: ה"ל: (ז) נתיבות השלום ה"ל: (ח) כלכלה שבת נתיבות השלום ובגין ציון: (ט) בזה יקנה וועצת קצת להסיר תולדות הפור מדרים בזה שמוקשה דלא צרי שואתמול מבישל רק כדי קליפה, ועל כן שיערה עליהן עוד הפעם יתפכו העלין ויתבשל מה שלא נתבשל אתמול: (ד) רוצה לומר, כלי מי העסע"ס: (סא) ובדעבד אין לאסר [נתיבות השלום] 54: (סב) נתיבות השלום ה"ל: (סג) דקאפן הראשון יש לפקק בו מחמת תולדות פרימגדים ה"ל וגם מחמת קשית הפתיחתשובה החדש⁶⁹, עין שם, וגם דהלא קומא לן בסעיף זה דדבר שנעשה מאתמול אפלו בכלי ראשון אין שורין אותו בשבת, דקומא פנים ראשון לא נגמר בשולו כל צרכו ועכשיו יתוסף בשול, ואס"ן כפי נמי, מה יעיל מה שיערה מכלי ראשון מערב שבת כדי שיתבשל או כדי קליפה, דקומא דהיינו קליפה גופא לא נתבשל מערב שבת כל צרכו, ועתה כשיערה פנים שנית יתוסף בשול, ובדחוק יש לישב דהוא ספק ספקא, דקומא קומא לן ביהמ"ב דדבר שנעשה מערב שבת מחר לשרותו בשבת דלא נתוסף בשול בזה, ואם המצי לומר דלא קומא לן כותה, דקומא קומא לן פהני רבותא דסביר דדבר שנעשה מאתמול בנאכל בן דרומאי שוב אין בו משום בשול, ובה הכי קליפה, מיון דקומא לן דצרי מבישל כדי קליפה, מסתמא נתבשל בנאכל בן דרומאי לכל הפחות ונלא דמי לשריה דאסור לשרותו בשבת אף שנעשה מאתמול, דהם חשיבין דקומא לשריה דקאמתמול לא בשל רק בחזן, ובפנים ענין לא נתבשל כלל עד שריה השנית, אבל בענין כדי קליפה לא נתוסף בשול כלל בערי השני, דקאכל בן דרומאי כבר מסתמא נתבשל בערי ראשון: (סד) ולענין א"ן לחש, דאין צביעה באכליו, כדלקמן בתרומה: 1 תה. 2 מין תנור חמום שהיו מעלי או בעבד דפוטו בתיקבול. 3 תבצית תה. 4 קשה.

